נאָכן זומער

שוין אַ חודש, ווי דער זומער־עולם איז זיך צעפֿאָרן פֿון די פֿאַרמס, וואָס אַרום אָלרבורג. די פֿאַרהאַוועטע קרעמער, וואָס האָבן דריי חדשים נישט געוואוסט פֿון קיין טאָג, פֿון קיין נאַכט, זענען איצט געשלאָפֿן אַ שטיק אין טאָג אַריין. זיי האָבן אַרײַנגעזאַפּט אין זיך די טיפֿע שטילקייט, באַטראַכט די צעוואָרפֿענע הײַזלעך און אַליין נישט געגלייבט, אַז אָט ערשט האָט זיך דאָ אַזוי געטומלט.

פֿון וועלדער און וועגן האָבן זיך געטראָגן שטיקער שפּינוועבס, געבליששטשעט אונטער דער זון, וואָס האָט זיך געזעצט אין די שויבן, געשניטן דעכער און טראָמוואַרן אין לעקעכער.

דער לערער, משה קלינאָוו, האָט אויפֿגעשלאָסן די שול, וואָס איז געווען פֿאַרמאַכט אַ גאַנצן זומער. אַ שווערע טרוקענע לופֿט, דורכגעזאַפּט מיט שנאַפּס און פּאַפּיראָסן, האָט אים אַ שלאָג געטון אין די שלייפֿן. ער האָט אויפֿגעפּראַלט די פֿענצטער, וואָס זענען געגאַנגען אויף דער לאָנקע און געטראַכט, אַז די באַלעבאַטים האָבן דורכן זומער זיך אַריבערגעכאַפּט אין דער שול שפּילן אַ קערטל.

דער זוניקער פֿאַרנאַכט, וואָס האָט זיך אַריבערגעפּעקלט נאָך מערב, האָט נאָך פֿאַרטשעפּעט אַ שטיק פֿענצטער פֿון דער שול און עס אַריבערגעטראָגן אויף דער גרויער וואַנט.

קלינאָוו האָט אָפּגעשטויבט מיט אַ שמאַטע די בענקלעך, דעם טיש, ער האָט אָנגעוואָרפֿן די צעריסענע לער־ביכלעך אין אַ שטויס, גענומען אויסגלייכן מענדעלען, פּרצן, שלום־עליכמען, וואָס האָבן זיך אויסגעבויגן אויף די ווענט און געווען זיכער, אַז די תּלמידים האָבן פֿאַר די זומער־חדשים אַלץ פֿאַרגעסן.

אַ באַלייבטער, מיט אַ קאָפּ קאַשטאַן־האָר, מיט אַ ווייך, ווייבעריש

פּנים, האָט קלינאָװ געשפּרײַזט איבערן צימער. געטריבן מיט די הענט, מיט די אָנגעבלאָזענע ליפּן דעם שטױב, די פֿאַרדומפּטע ריחות און זיך בעערגערט. ער האָט נאָך פֿאַר אַ יאָרן אָפּגעמאַכט נישט צו בלײַבן מער אין אָלדבױרג, װאָו אַכט חדשים אין יאָר איז ער געװען לערער. און אױב ער האָט עפּעס אָפּגעשפּאָרט, האָט ער עס נישט נאָר אױפֿגעגעסן דורכן זומער, — ער האָט זיך נאָך פֿאַרשולדיקט.

װילדע גענז האָבן זיך געטראָגן הױך איבער דער לאָנקע, געפֿלױגן מיט אַ גודערײַ, אָנגעזאָגט, אַז עס איז נאָכן זומער. קלינאָװ האָט אַרױסגעשטעקט דעם קאָפּ דורכן פֿענצטער, נאָכגעקוקט די גענז און אַ רחמנות אױף די יאָרן זײַנע. אױף די צעטרענצלטע יאָרן, האָט זיך געװעקט אין אים.

זײַן חבר אין ניו־יאָרק איז פֿאַר דער צײַט געװאָרן אױפֿזעער איבער אַ גרױסער שול. התגנה געהאַט און ער, קלינאָװ, האַלט אַלץ באַם אָנהײב. מיט דרײַ יאָר צוריק, װען ער איז אָנגעקומען נאָך אָלדבױרג, אײַנגעפּעדעמט די אַרבעט, איז ער זיכער געװען, אַז ער װעט זיך צו עפּעס דערשלאָגן. הײַנט האָפֿט ער שױן מער נישט. די נאַקעטע װענט, װאָו באַלעבאַטים כאַפּן זיך בגנבֿה אַרײַן אױף אַ קערטל, אױף אַ גלעזל שנאַפּס, זאָגן גאָרנישט צו. אַפֿילו די קלאַסיקער שטײען אױסגעבױגענע, װילן זיך נישט אױסגלײַכן אױף די טאָװלען. עס איז קלינאָװן נאָך ניו־יאָרק, צװישן חברים, װאָו מ׳הערט אַ ײדיש װאָרט.

זומער, װען ער האָט געגעסן פֿון גרײַסן, זענען אַזעלכע פֿינצטערע מחשבות נישט געקראָכן אין קאָפּ אַרײַן. באַטאָג איז ער געשלאָפֿן און באַנאַכט שפּאַצירט מיט רבֿקהן, שלמה קצבֿס טאָכטער. קײן זאָרג, קײן דאגה. דער מוח איז געװען לופֿטיק, װי אַ בלױער, טיפֿער הימל. אױף אַ װײַלע זיך נישט פֿאַרטראַכט צי ער װעט קענען מפֿרנס זײַן אַ װײַב, װײַל נישט געװען קײן ספֿקות. נישט בלױז אַ װײַב, נאָר קינדער, אָן אַ שיעור קינדער, װאָס רבֿקה װעט אים געבױרן — פֿאַר אַלע װעט ער אַרבעטן. אַזױ נאַכט נאָך נאַכט, מ׳האָט זיך געשאַרט איבער דער לאָנקע, פֿאַרקראָכן אין װעלדל, װאָו טױזנטער באַשעפֿענישן זענען װאָך געװען פּונקט װי ער. קײן זאַך איז נישט געװען צו שװער, נישט געשראָקן. דער אײנציקער תּכלית — רבֿקה זאָל װאָס פֿריִער אין אָװנט אַרױס פֿון שטוב, בלײַבן מיט קלינאָװן װאָס לענגער.

מיטן זומער איז אויך אוועק די זיכערקייט, די גבורה, קלינאָװ איז געשטאַנען אין פענצטער, געזוקט ווי קאַלירן בייטן זיך, האָבן ערגעץ פאַרשלעפּט די זון און די קילע גרויקייט האָט געאָטעמט מיט רעגן און שניי. און דווקא איצט, ווען ער האָט געקריגן פינף און דרייסיק דאָלאַר א וואָך, איז אים באַפאַלן א פחד, געטענהט צו זיך, אז ער טאָר נישט חתונה האָבן, האָט קיין רעכט נישט צו פאַרדרייען א מיידל א קאָפּ. דערצו האָט זיך ארום דער שול אָנגעהויבן רייסערייען. די קרעמער פון שטעטל האָבן זיך געטיילט אויף „לינקע", „רעכטע" און סתם יידן.

קלינאָװ מיטן גרויסן קאָפּ האָר האָט זיך אַליין נישט געקענט פּונאַנדערקלייבן אין דעם סכסוך, נישט געוואוסט צו וועלכן צד מען דאַרף צושטיין. ער האָט זיך באַשולדיקט, געטענהט, אז אַלצדינג האָט אים טעמפּ געמאַכט און זיך אַלץ איינאיינעם געקליבן קיין ניו-יאָרק. ער וועט זיך דורכרעדן מיט די וויכטיקסטע שול-טוערס, זיך איינקויפן א ביטל ליטעראַטור וועגן דעם ענין און אז ס'וועט בא א מיטינג אויסברעכן א קריגעריי, וועט ער ביידע צדדים אָפּשטעלן:

— רבותי, וואָס דאַרף מען זיך קריגן, צעברעקלען אונזערע אזוי אויך שוואַכע כוחות?... לאָמיר זיך בעסער דורכרעדן! ווי זאָגט מאַרקס...

וואָס מאַרקס זאָגט, האָט קלינאָװ נישט געוואוסט. ער האָט אויך נישט פאַרשטאַנען פאַרוואָס ישראל בעקער, וואָס פאַרמאָגט הייזער און לאָסט-אויטאָמאָבילן, איז א „לינקער", און רבקהס טאַטע, שלמה קצב — א רעכטער. קלינאָװ האָט אָבער יאָ געוואוסט, אז דער קצב האָט א שווערע האַנט. טוט ער א פּאַטש — שאָקלען זיך די ציין אין מויל. שלמה האָט שוין דעם לערער געגעבן אָנצוהערן, אז ארומשלעפּן זיך מיט א מיידל איז קיין תכלית נישט. א יונגערמאַן פאַרדינט פינף און דרייסיק דאָל. א וואָך, דאַרף ער חתונה האָבן. ער, שלמה, האָט צו דער חתונה פאַרדינט צען דאָלאַר א וואָך און נישט צו פאַרזינדיקן, האָט אן אייגן הויז און פאַרקויפט אין די זומער-חדשים ביז הונדערט „קופּ" עופות א וואָך.

אין דער אָפענער טיר איז געשטאַנען דוואָרקין, דער אַפּטייקער פון שטעטל:

— חבר קלינאָװ, די „רעכטע" ציען זיך צוריק פון דער שול...

מיט אייך האָט עס אָבער גאָרנישט וואָס צו טון. . . אייערע שכירות וועט איר באַקומען ווי פריער. זיי גייען זיך אַראָפּברענגען אַ לערער. אָל-ראַיט! איין זאַך פאַרלאַנגען מיר פון אייך, חבר קלינאָוו, — האָט דער צאַפּטייקער אַרויפגעלייגט ביידע הענט אויפן לערערס אַקסלען — איר זאָלט איבעררייסן מיט די רעכטע, נישט האָבן מיט זיי קיין מגע ומשא.

— כ'מיין, חבר דוואָרקין, איר ווייסט דאָך, אַז כ'גיי מיט רבקהן — האָט דער לערער נאַריש זיך צעשמייכלט און ווייט ערגעץ האָט אויפגעטיקט, אַז ס'איז פאַראַן אַ געלעגנהייט פטור צו ווערן פון דעם מיידל.

— איז טאַקע נישט גוט — האָט דוואָרקין געעפנט ס'מויל ווי אַ פויגל און די ציין האָבן געבלישטשעט מיט גאָלדענע לאַטעס — איר פאַטער איז אונזערס אַ שונא. ער האָט זיך נאַר-וואָס געוואָרפן שלאָגן, דער בוטשער!

— אויף אייך?

— אויף מיר וועט ער זיך נישט וואַרפן, אויף ישראלן — דעם בעקער.

דן, דער גראָסערימאַן, מיט פאַרקאַשערטע אַרבל האָט אַריינגעשטופּט אַ דערוואַקסן בחורל און אַליין זיך נאָכגעשאַרט אויף פלאַכע פיס. ער האָט דערזעען דעם אַפּטייקער און געוואָרן אויפגעהייטערט:

— ווי בּאַ אונז אין פּעטרושין, מיסטער דוואָרקין, ס'זאָל פעלן אַ האָר. מען איז געגאַנגען קלויבן אַ רב, אַ חזן, אַ שוחט, שטענדיק צווייצדדים, ס'איז געקומען צו פּעטש. און בּאַ אייך, להבדיל, איז רעכטע און לינקע. און שלמהקע, מיסטער דוואָרקין, קאָן אַ פלאַם טון, האַ, האַ! נאָר וואָס מיר רעכטע, וואָס מיר לינקע, כ'האָב זיך געכאַפּט, אַז מיין פיליפּ — האָט ער געוויזן אויפן בחורל, וואָס איז נישט אויפגעשטאַנען, שוין געהאַט איבערגעוואָרפן אַלע לער-ביכלעך אויפן טיש, — ווערט אין דריי חדשים אַרום בר-מצווה, און דאָס קען קיין שייטל עברי נישט.

— דינגט אים אָן בּאַ מאָטל שוחט, וועט ער אים אויסלערנען — האָט דער אַפּטייקער אָן עצה געגעבן — חבר קלינאָוו גיט זיך נישט אָפּ מיט בר-מצווהס.

— איז דאָך מיינע גערעכט געווען, אַז ס'איז אַן עבירה די פינפערלעך — האָט זיך דער גראָסערימאַן געהיצט — וואָס האָט ער אויסגעלערנט פאַר די צוויי יאָר? מוחל ס'לידל, מוחל דעם „סאָנג“, געלעכטערס

אָבער אַן אַ זייט, וויפיל וועט עס מיך קאָסטן, דאָס צוגרייטן, מיין איך... כ'מיין נישט אומזיסט... לאָז ער כאָטש וויסן, ווי מען טוט אָן אַ פּאָר תּפֿילין...

— כ'זאָל אפילו וועלן, קען איך נישט דעם ניגון פון מפטיר — האָט דער לערער נאַריש געשמייכלט.

— מיט וואָס מען נעמט זיך איבער אין אַמעריקע?! — האָט דער גראָסערימאַן פעסטער פאַרצויגן ס'פּאַרטוף און געשאָקלט מיטן קאָפּ.

אַ רויט, קיילעכדיק פּנים מיט גרויסע שוואַרצע אויגן איז אויסגעוואַקסן אין אָפענעם פענצטער. דאָס איז געווען רבֿקה. זי האָט דערזעען פרעמדע מענטשן, נישט געקאָנט צוריקכאַפּן דעם קאָפּ און זיך פאַרלוירן:

— מיסטער קלינאָוו, דער טאַטע האָט געבעטן, איר זאָלט אַזוי גוט זיין און אַריבערקומען.

— מיך? — איז דער לערער רויט געוואָרן.

— צו דעם טויג ער זיך אויס — האָט דער גראָסערימאַן אַ וואונק געטון צום אַפּטייקער.

— געדענקט, וואָס כ'האָב מיט אייך גערעדט — האָט דער אַפּטייקער איינגערוימט דעם לערער.

— איר קאָנט זיך אויף מיר פאַרלאָזן.

קלינאָוו האָט פאַרשלאָסן די שול, זיך פאַרקעמט די האָר און אַ נעם געטון רבֿקהן אונטערן אָרעם:

— צוואָס דאַרף מיך דער טאַטע?

— דו ווייסט — האָט רבֿקה מיט איר יונג, שטייף לייב זיך אָנגעשפּאַרט אָן אים.

— ער וויל טאַקע עפענען אַ רעכטע שול?

— נאָר די שול ליגט אים אין קאָפּ! — האָט זי כּלומרשט אַ ברוגזע אָפּגעוואָרפן פון זיך זיין האַנט.

— צו וואָס דען דאַרף ער מיך?

— ער וויל אָפּשטעלן אַ חתונה — האָט זי זיך אַ שטעל געטון מיט די הענט אין די קעשענעס פון קלייד און וואוילעריש פאַרריסן דעם קאָפּ — וואָס שווייגסטו?

— ווילסט דווקא כ'זאָל מאַכן געוואַלטן? — האָט דער לערער געעפנט אַ פּאָר אויגן און עפּעס דערזאָגט מיט די הענט.

— קיינער צווינגט דיך נישט! — איז רבקה געגאנגען מיט אַ נאָז.

דער קצב מיטן ווייב האָבן דעם לערער באַזעצט אויבנאָן. מען האָט גענומען צו פירטל גלאָז שנאַפּס, וואָס איז געווען איבערגעקאַכט מיט פּאָמעראַנצן־שאָלעכץ, פאַרביסן מיט היימישן וואורשט. מען האָט זיך צערערט וועגן דער אַלטער היים, וועגן אָלדבוירג, ווידער אויסגעטרונקען, און אַז עולם פון „רעכטע" האָט זיך גענומען קלייבן, איז דער קאָפּ בא קלינאָון מער נישט איינגעזעסן אויף די אַקסלען, זיך געהויבן ווי אויף רעסאָרן. אַ וואַרימקייט איז זיך צעגאַנגען איבער אַלע גלידער, פאַרטריבן די מורא חתונה צו האָבן, און די זיכערקייט, אַז ער וועט קאָנען שפּייזן אַ ווייב מיט קינדער, איז פעסט אין אים געזעסן. ער האָט אַ נעם געטון רבקהן פאַר דער טאַליע און זיך צעזונגען:

— לאָמיר אַלע אינאיינעם, אַל—לע אינ—איי—נעם...

דער עולם האָט אונטערגעכאַפּט:

— חתן־כלה מקבל פנים זיין! חתן־כלה מקבל פנים זיי—יין!...